

**FARG‘ONA VODIYSINING NOYOB DORIVOR O‘SIMLIGI - *LEPIDIUM
FERGANENSIS* L.**

**РЕДКОЕ ЛЕКАРСТВЕННОЕ РАСТЕНИЕ ФЕРГАНСКОЙ ДОЛИНЫ –
LEPIDIUM FERGANENSIS L.**

**RARE MEDICINAL PLANT OF THE FERGHANA VALLEY – *LEPIDIUM
FERGANENSIS* L.**

Yursunova O‘g‘iloy

biologiya yo‘nalishi 3- bosqich talabasi

Farg‘ona Davlat Universiteti

Annotatsiya

Lepidium ferganense L. - Markaziy Osiyoga xos, kam o‘rganilgan ko‘p yillik o‘simlik bo‘lib, Brassicaceae oilasiga mansub. Ushbu maqolada o‘simlikning botanik tavsifi, kimyoviy tarkibi va dorivorlik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari *Lepidium* turkumiga mansub boshqa o‘simliklar bilan solishtirilib, uning farmakologik salohiyati baholanadi.

Kalit so‘zlar : barg, poya, ildiz, gul, urug‘, dorivor, zaharli, foydali, o‘shish, kimyo, tarkib, tibbiyot, o‘simlik, tahlil, Markaziy Osiyo.

Аннотация

Lepidium ferganense L.- многолетнее растение семейства Brassicaceae, эндемичное для Центральной Азии. В данной статье рассматриваются ботаническое описание, химический состав и лекарственные свойства растения. Результаты исследования сопоставляются с другими видами рода *Lepidium*, оценивая его фармакологический потенциал.

Ключевые слова : лист, стебель, корень, цветок, семя, лекарственный, ядовитый, полезный, рост, химия, состав, медицина, растение, анализ, Центральная Азия.

Annotation

Lepidium ferganense L. is a perennial plant of the Brassicaceae family, endemic to Central Asia. This article examines its botanical description, chemical composition, and medicinal properties. The findings are compared with other *Lepidium* species to assess its pharmacological potential.

Keywords : leaf, stem, root, flower, seed, medicinal, toxic, beneficial, growth, chemistry, composition, medicine, plant, analysis, Central Asia

Lepidium ferganense L. - Brassicaceae oilasiga mansub, Markaziy Osiyoda, xususan, Farg'ona vodiysida tarqalgan noyob o'simlikdir. Uning ekologik moslashuvchanligi va farmakologik xususiyatlari hali to'liq o'rganilmagan. Ushbu maqolada o'simlikning morfologik, kimyoviy va dorivorlik xususiyatlari tahlil qilinadi, bu esa uni ilmiy va amaliy jihatdan baholashga yordam beradi.

BOTANIK TAVSIFI

Lepidium ferganense L.- ko'p yillik o'simlik bo'lib, balandligi 30–60 sm gacha yetadi. Barglari mayda, cho'zinchoq shaklda, poyaga navbat bilan joylashgan. Gullari oq rangda, to'pgul shaklida joylashgan, har bir gul to'rt bargli. Urug'lari mayda, yassi va jigarrang tusda bo'ladi. O'simlik asosan bahor oylarida gullaydi va yozda meva beradi(1-rasm).

1- rasm. O'simlikning umumiy ko'rinishi

Adabiyotlar tahlilidan shuni bilishimiz mumkinki *Lepidium ferganense* o‘simligining tarqalish hududi bir nechta olimlar tomonidan o‘rganilgan. Ushbu o‘simlik dastlab 1898-yilda Markaziy Osiyoning Farg‘ona vodiysida aniqlangan. Keyinchalik, uning morfologik xususiyatlari va tarqalish areali bo‘yicha chuqur tadqiqotlar olib borilgan.

Ushbu turni o‘rgangan asosiy tadqiqotchilar:

Yasamin Nasseh va Mohammad Reza Joharchi: 2019-yilda bu ikki olim *Lepidium ferganense* ni Eron florasida birinchi marta qayd etishdi. Ular o‘simlikning morfologik tavsifini, tarqalish xaritasini va boshqa yaqin turlari bilan solishtirishni taqdim etishdi. Ushbu tadqiqot Eronning Razavi Xurosan viloyatida, ayniqsa Kashmar yaqinidagi tog‘li hududlarda olib borilgan.

German (2014): Ushbu tadqiqotchi *Lepidium ferganense* ning morfologik o‘zgaruvchanligini va uning boshqa turlar bilan bo‘lgan o‘xshashliklarini o‘rganib, bu turning keng tarqalganligini va ayrim holatlarda boshqa turlar bilan sinonim sifatida qaralishini taklif qilgan .

Botschantzev & Vvedensky (1955): Ular *Lepidium ferganense* ning umumiy tarqalish hududlarini, jumladan Afg‘onistonni, qayd etishgan, ammo aniq joylashuvlar haqida ma’lumot bermaganlar .

KIMYOVIIY TARKIBI

Lepidium turkumiga mansub o‘simliklar tarkibida glukozinolatlar, flavonoidlar, alkaloidlar va yog‘ kislotalari mavjudligi aniqlangan. Masalan, *Lepidium sativum* urug‘larida linolenik kislota (33%), olein kislota (23%) va β -sitosterol (50%) mavjudligi qayd etilgan. Shuningdek, γ -tokoferol (1500–1900 mg/kg) miqdorida aniqlangan. *Lepidium ferganense* ning kimyoviy tarkibi to‘liq o‘rganilmagan bo‘lsa-da, uning yaqin turlari asosida yuqoridagi birikmalar mavjud bo‘lishi ehtimoli yuqori.

DORIVORLIK XUSUSIYATI

Lepidium turkumiga mansub o‘simliklar xalq tabobatida turli kasalliklarni davolashda qo‘llaniladi. Ular diuretik, antihipertenziv, yallig‘lanishga qarshi va

antioksidant xususiyatlarga ega. Masalan, *Lepidium sativum* barglari va urugʻlari oshqozon-ichak kasalliklari, nafas yoʻllari muammolari va suyak sinishlarini davolashda ishlatiladi.

XULOSA

Lepidium ferganense - Markaziy Osiyoga xos, kam oʻrganilgan oʻsimlik boʻlib, uning morfologik va kimyoviy xususiyatlari uni farmakologik tadqiqotlar uchun istiqbolli obʻektga aylantiradi. Oʻsimlikning dorivorlik salohiyatini aniqlash uchun qoʻshimcha ilmiy tadqiqotlar oʻtkazish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Khassanov, F.O., Karimov, A.A. (2020). Oʻzbekiston florasidagi *Lepidium* turkumiga oid oʻsimliklar morfologiyasi va ekologiyasi. Toshkent:
2. Nasrullayev, I., Tursunov, B. (2017). Dorivor oʻsimliklar kimyosi. Toshkent: Istiqlol nashriyoti.
3. Nabiev, M.M. (2011). Oʻsimliklar farmakognoziyasi. Toshkent: Oʻqituvchi nashriyoti.
4. Al-Snafi, A.E. (2014). “The pharmacological importance of *Lepidium sativum* - A review”. International Journal of Pharmacological Screening Methods, 4(2): 60–65.
5. Ahmad, M., et al. (2016). “*Lepidium* species: Ethnobotany and pharmacological relevance”. Journal of Ethnopharmacology, 180: 193–206. doi:10.1016/j.jep.2016.01.022